

Hegel'de Bir ve Çok Kavramları Üzerine**

Özet

Bu yazıda, Hegel'in Bir ve Çok kavramlarına, İki kavramı ile ilişkili olarak bakmak amaçlandı. İki kavramı, birbirleriyle hem aynı hem farklı olan yan yana ve ayrılmaz iki konumun birlikteliğini işaret eder. Burada, Hegel'in *Mantık Bilimi*'nde Bir ve Çok'un aynılığını öne sürmesinden hareketle, bu aynılığın iki kavramı üzerinden gösterilebileceği iddia edildi. Bu çalışma Bir ve Çok'un iki'lerden bir iki olduğu savını vurgulayarak, bunun Hegelci anlamdaki diyalektik sonuçlarının izini takip etmektedir.

Anahtar Kelimeler

Bir, Çok, İki, Sonsuz, Çember, Hegel, Diyalektik.

On the Concepts of One and Many in Hegel

Abstract

In this essay, it is purposed to look at the Hegel's concepts of One and Many concerning the concept of Two. The concept of Two means that two positions both different from each other and the same are unseparable and side by side together. Here, by departing from Hegel's assertion in his *Science of Logic* that One and Many are the same, it is claimed that this sameness can be demonstrated by using the concept of Two. This study also, by emphasizing the argument that One and Many are a Two among Twos, follows the track of its dialectical results in Hegelian sense.

Key Terms

One, Many, Two, Infinity, Circle, Hegel, Dialectic.

* Arş. Gör.; Hacettepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü.

** 10 Mayıs 2007'de Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümünün düzenlediği "Hegel Σεμριολογίαςı"nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş metnidir.

Burada sizlere Hegel'in "bir" ve "çok" (Eins und Vieles) yerimiz elverdiğince anlatmak ve onun "hakikat, bütündür (Das Wahre ist das Ganze)" (Hegel 1979a: 24; 1977: 11)¹ sözüyle de imlemek istediği o "bütün"e bu kavramlar ışığında bakmak istiyorum. Bu konuyu incelemek iki açıdan önemlidir: Birincisi, "bir ve çok" kavramları, Hegel'de "diyalektik mantık"tan sonra, "Tin", "İdea", "Ben", "Nosyon", "Tanrı" vs. gibi bir çok kavramın anlaşılmasında ve içeriklendirilmesinde mihenk taşı oluştururlar. İkinci ise, Hegel sonrası özellikle kimi Fransız filozofları (Deleuze, Badiou, ...) bu kavramlar üzerinde durmuş ve halen de durmaya devam etmektedir. Dolayısıyla konunun incelenmesi, günümüz felsefe tartışmalarının ana hatlarını anlamak amacıyla da elzemdir. Fakat söz konusu Hegel olunca, olabildiğince soyut bir alana yine soyut anlatımlı bir dille girmek zorunda kalacağımızdan, anlatımımızı kolaylaştırmak ve hazmedilebilir kılmak amacıyla birkaç kavrama daha başvurmak zorunda hissediyorum kendimi. Üstelik biraz sonra sözünü edeceğim bu kavramların bazılarının rehberliğine, yalnızca anlatımımı kolaylaştırmak amacıyla başvurmayacağım, konu edindiğimiz "bir ve çok" gibi kavramları daha ileri bir soyutlamadan ele almak için de başvuracağım.

Bu kavramlardan biri "iki" kavramı, diğeri ise "sonsuzluk"tur. Sonsuzluk kavramı Hegel'in önemli kavramlarından biri olsa da "iki", kavram olarak aslında Hegel'de doğrudan doğruya geçmez. "İki" kavramını burada kullanmaktaki amacım, genelde Hegel'in felsefi sistematüğünü özelden bu sistematüğün çeşitli içeriklerini anlamak içindir (Örneğin, Dursun 2003: 153-162). Bununla birlikte, "iki" kavramı, yalnızca Hegel'in felsefi sistematüğünü daha anlaşılır kılmak için ortaya çıkarılmış bir kavram da değildir. Çünkü "iki" kavramı kendi başına ve kendi soyutluğunda ele alınması gereken bir kavramdır. Bu kavram, aynı adla ve benim vermeye çalıştığım içeriğe benzer ve yaklaşık bir içerikle², hala hayatta olan son dönem Fransız filozoflarından Alain Badiou

¹ Bu metnin hazırlanışında, hem asıl hem çeviri metinlerden yararlanılmıştır. Gerekli gördüğümüz yerlerde kimi kez iki dilli okuma yapılmıştır. Referans verirken de buna uygun olarak, aynı metnin farklı dillerdeki karşılıkları gözetilmiştir. Buna karşın, çok dilli okumanın bizi farklı bir okumaya götürebileceğini düşünmediğimiz yerlerde de ise asıl ya da çeviri metinlerin kullanımını yeterli gördük.

² Alain Badiou, Jacques Lacan'ın cinsel ilişkiyle ilgili düşüncesini, bu düşüncenin temelinde yatan bir kavrama (İki), ona temel bir isim vererek ("Aşk") geliştirir. İlk bakıldığında, aşktan ve cinsel ilişkiden söz edilmektedir. Nitekim İki söz konusu olduğunda Badiou nezdinde felsefi tema aşktır. Ve "İki aşktan hareketle düşünülür" (Badiou 2005a: 72). Bununla birlikte, bize İki kendi soyutluğunda ele alınması gereken bir "kavram"ın da adıdır. Bunun neden böyle olduğunun açıklaması kısmen onun tanımında yatar, kısmen de İki'nin başka felsefi temalar (örn. Adalet) ile düşünülebileceği düşüncesinden gelir. Şimdi Badioucu İki kavramının içeriğine gelirsek... Badiou, "iki'nin sahnesi" adlı yazısında iki için "anti-simetri" (asimetri değil!) kavramı üzerinden bir tanım geliştirir. Özünde "rapport" (temas, münasebet, ilgililik) kavramına dayalı olan bu tanım şöyledir: Badiou, "bir temas (rapport) etkin bir ilişkidir. Eğer bir kimse, bu ilişkinin terimlerinin -şüphesiz kadın ve erkek de olduğu gibi- biricikliğini (singularité) kabul ederse, bu ilişkinin yalnızca anti-simetrik olabileceğini görebilir" der (Badiou 2003: 45; 1999: 180) Yani herhangi bir temas, münasebete konu olan terimlerin "tek"liği, kabul edilirse, bu ilişkinin ancak anti-simetrik bir ilişki olacağı görülebilir. Badiou daha sonra bu ilişkinin nasıl bir ilişki olduğunu anlamaya çalışır. İlk onu kendiyile kurulan bir ilişki biçimiyle karşılaştırır. Ve kendiyile kurulan bir münasebet şekli, "rapport"un (temas'ın) "terimlerinin biricikliğini çözeceğinden" temas tarafından içerilmesine rağmen, temasın ise öyle olamayacağından dolayı bir yana bırakılır. Geriye söz konusu

tarafından da işlenmektedir. Ben burada Badioucu "iki" kavramını bir yana bırakarak, önce "iki"den diyalektik bir bağlamda kısaca söz etmek, sonra Hegelci "sonsuzluk"

ilişkiyi "denklik" ilişkisi açısından incelemek kalır. Ama Badiou'ya göre, temas, bir denklik ilişkisi şeklinde de olamaz. Çünkü denklik aksiyomları, $a=a$ (yansıma), $(a=b)$ ve $(b=c) \rightarrow (a=c)$ (geçişkenlik) ve $(a=b) \rightarrow (b=a)$ (simetri) aksiyomlarıdır. Ve burada onu meşgul edebilecek tek bir aksiyom vardır o da simetri aksiyomudur. Çünkü simetri aksiyomu a'nın b'yle ilişkisi ne ise b'nin de a ile ilişkisinin o olduğunu söyler. Badiou, bunun a ve b'nin konularının hiçbir "tek"liğinin/"ayrık"lığının olmadığı anlamına geleceğini belirtir. Yani a ve b'nin aralarındaki farkın teması konu olmayacağı anlamına. Temasının ise yukarıda da söylediğimiz gibi, bir araya getirdiği terimlerinin biricikliği inancından dolayı, bu biradallıklı terimler birbirine ilişisiz bir simetride yer alamaz. Bu, yani simetrik ifade edilen, ancak bir durumda geçerlidir o da a ve b gibi iki teriminde aynı olması koşulunda. Fakat bu aynılık nasıl anlaşılmalıdır? İngilizce çevirisiyle birlikte, kelimesi kelimesine Badiou şöyle der: "*celui où* (vurgu benim), en réalité, les deux termes liés sont *le même*" / "*that in which* (vurgu benim), in reality, the two terms joined are the same" / "Realitede birleştirilmiş olan iki terimin [*buldukları yerlerin*] (vurgu benim) aynı olması" ya da "Realitede birleştirilmiş olan iki terimin aynılığında" (Badiou 1999: 181; 2003: 46). Daha serbest bir çeviri ile de ifadeyi, "realitede birleştirilmiş iki terim nerede aynı ise orada bu durum geçerli olur" diye çevirebiliriz. Diğer deyişle aynılık, iki biricik terimin konumsal aynılığıdır. Badiou'nun başka bir yerde dediği gibi, her iki terimin de "bir *konum* (vurgu benim) ve bir başka *konum* (vurgu benim)..." (Badiou 1996: 44; 2006:130) olarak, "bir" ve "bir" olarak aynılığı vardır. İki'nin "Varlık ve Olay"daki genel tanımına da $\{\emptyset, \{\emptyset\}\}$ (Badiou 2005b: 132) bakarsak, bu aynılık, hem \emptyset hem de $\{\emptyset\}$ 'nin $\{\emptyset, \{\emptyset\}\}$ 'nin bir parçası olması geçeceğinden gözlemlenebilir. O halde *rapport*'un anti-simetrikliği, simetrikliği kendinde zaten barındırır. Yukarıdaki aynılık da, *rapport* (temas)'ın gözetiminde yazılırsa, $(a \sim b)$ ve $(b \sim a) \rightarrow a=b$ sonucuna ulaşırsız ki bu anti-simetri'nin formülüdür zaten. Yani, bu formülle hem a ve b'nin biricikliğini hem de aynılığını görmüş oluruz. Fakat burada dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır ki o da, söz konusu aynılığın, "paylaşılan" bir aynılık olmamasıdır. Badiou'nun da dediği gibi, "iki konum mutlak olarak ayırıcıdır" (Badiou 1996:40) yani aralarında "ortak" olan, "paylaşılan" ve *bu anlamda* "aynı" olan hiçbir şey yoktur. Dolayısıyla söz konusu aynılık, ayrı bir aynılıktır. Yani kendisi de "iki"ye tabi olan bir aynılık. Şu halde formül, onların hem "ayrık"lığını, "fark"lılığını anlatan hem de "aynı"lığını anlatan bir formüldür. Bir başka deyişle, a ve b gibi iki "biriciklik"/"teklik" (singularités) arasındaki temas hep anti simetrik olacaktır. Yani ne a ne de b terimi konumunu/yerini diğerine bırakacaktır (Badiou 2003:45-46; 1999: 180-181). Çünkü her biri biriciktir ve dolayısıyla konularının birlikte bir teklüğünden söz edilemez. Badiou'nun tanımına göre diyebiliriz ki her bir terimin biricikliği, terimler arasında bir *mesafe*, *ara* koyduracak ve onların *konumluluk*larından ötürü de ayırt edilemez bir aynılığı ortaya çıkaracaktır. Onların biradallıkları hep birbirinden *ayrı* iki konum şeklinde gerçekleşecektir. (ayrıca bkz. Badiou 1996:40) Ayrıca şu da önemlidir. Badiou'nun İki'ye ilişkin tanımı aslında iki parçadan oluşmaktadır: Birinci parça, İki'nin "bir konum ve bir konum daha" olduğunu söyleyen kısımdır. Ve aslında bu kısım çekirdek, temel, kısmıdır. Diğer parça ise, konuların "aynılığı" vurgusu altında, onların "aynılığı"ni ve "farklılığı"ni örtük olarak içeren parçadır. Ve iki parçanın kullanımını da çok yerindedir. Ama İki konusunda, İki'nin izin verdiği kadar, mümkün olabildiğince tek yanlılığa düşmemek isteniyorsa, bu tanım, tanımın kendisi dahil olmak üzere bir söylemin her parçasına uygulanmalıdır. İki için bu tür bir uygulama girişiminin ilkesel çerçevesini ve Badioucu İki kavrayışından farklılıklarını, burada yerimin de dar olmasından dolayı ileri zamandaki bir çalışmamda ele alıp, göstermeyi amaçlıyorum. Bununla birlikte, şimdilik şunu söylemeliyim ki Badiou'nun İki ile ilgili tanımı bütünde doğru olmasına rağmen, bu tanımın kendi üzerine özgöndergeli kullanımı Badiou'nun İki'ye ilişkin söylemini tek yanlılığa doğru götürmektedir diyebiliriz.

kavramını konu edinmek ve nihayet, “bir”e, “çok”a ve “bir” ve “çok” arasındaki ilişkiye “hakikat bütündür” mottosunu da hesaba katarak bakmak istiyorum.

O halde nedir “iki” ve diyalektik bir bağlamda ne ifade eder? İki, “bir konum” ve “bir konumun” daha yan yana ayrılmaz birlikteliğinin adıdır.³ Bu birlikteliği, birbirleriyle ilişkili, ilişkisiz hangi açıdan konu ediniyorsanız edinin, konu edindiğiniz birliktelik yine “iki”lidir. Yani iki, hep iki olduğunu teyit eden bir ayrılmazlığın adıdır. İkiyi oluşturan bir konum ve bir konum, hem aynıdırlar hem farklıdırlar. Onların bu “iki”li hem aynılıkları hem farklılıkları, diyalektik olarak da ele alınabilir. Şöyle ki, Hegel’in “Mantık Bilimi”nin I. Bölümünün 4. notunda da dendiği gibi “başlangıç kavranılamazdır”. Onu kavramaya çalışma girişiminin her biri ise, yeni bir söylem ekonomisi olarak ortaya çıkar. Hegelci diyalektik bu söylem ekonomilerinin yalnızca biridir. Nitekim kavranılamaz başlangıç ve sonrası için Hegel’in diyalektiginde, bu iki konumun hem aynılığına hem de ayrılığına odaklandığımız bir ana örnek vermek gerekirse, oluşun (Werden) mantığı örnek verilebilir. Hegel, oluş için şöyle der: “Saf varlık ve saf yokluk dolayısıyla aynıdır. Hakikat ne varlıktır, ne de yokluk fakat varlığın yokluğa, yokluğun varlığa –geçmesi değil ama geçmişliği (übergangen)- dir. Fakat onların birbirlerinden ayırt edilemezliği (Ununterschiedenheit) kadar aynı şekilde, aynı olmadıkları, mutlak olarak farklı oldukları (unterschieden), yine de ayrılmamış ve ayrılamaz oldukları ve her birinin dolaysızca kendi karşısında gözden kaybolduğu (verschwindet) da doğrudur. O halde onların hakikati, birinin diğerinde gözden kaybolmasının (Verschwindens) bu dolaysız hareketidir: Oluş, onda her ikisinin ayırt edildiği bir hareket (Bewegung), ama aynı şekilde kendisini bir fark (Unterschied) ile dolaysızca çözmüş olan [harekettir].” (Hegel 1969: 82-83; 1979b: 83) Böylelikle, sonrasında daha bir çok kavramda olduğu gibi, oluş kavramıyla birlikte de öğreniyoruz ki varlık ve yokluk gibi iki konum, hem aynıdır hem de farklıdır. Ve onların bu aynılıkları ve farklılıkları sonucunda bir gözden kaybolma hareketi doğar ki bu hareket, diyalektik hareket adı ile de anılır. Diyalektik ilerleme ise, bu hareketin bir türetimsellik kazanmış halidir. Yani, ne zaman ki birbiriyle aynı ama aynı zamanda farklı iki konum yan yana gelir ve ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlanır, o zaman bu “iki”li konum kendindeki çelişkiyi ve huzursuzluğu çözme yönünde yeni bir “iki”li konuma geçer ya da onu “türetir”. Geline nokta itibarıyla önceki ikili konumların çelişkisi yeni ikili konumda çözülmüştür. Fakat hem önceki ikili konumların kendiliğinde hem de yeni varılan ikili konumun kendiliğinde, çelişki devam etmektedir diyebiliriz. Nitekim varlık ve yokluk gibi iki konumun bir aradalığının adı olan oluş da, (yokluktan varlığa gözden kaybolmanın olduğu) “olageliş” (Entstehen) ve (varlıktan yokluğa gözden kaybolmanın olduğu) “yoklagidiş” (Vergehen) gibi “iki”li bir konumdur. Ve yeni varılan “iki”li konum öyle bir konumdur ki, önceki “iki”li konumları terk etmiş olmasına rağmen, onların sahip olduğu bütün belirlenim ilişkilerini de kendisine taşımıştır. Dolayısıyla bu

³ Bu, Badiou'nun İki'ye ilişkin yapmış olduğu güzel bir tanımdır. Ve bizde bu tanımları ileride başka bir çalışmamızda onu tekrar ele alıncaya kadar şimdilik burada kullanmayı uygun gördük. Tanım tam olarak şöyledir: “Bir konum vardır ve bir başka konum vardır. 'Bir' ve 'bir' vardır; bunlar iki etmez, her 'bir'in biri, ötekenden tamamen ayrı olsa bile, ayırt edilemez. Özellikle, hiçbir bir-konumu ötekinin deneyimini içermez; içermesi ikinin içselleştirilmesi olur” (Badiou 2006: 130; 1996: 44)

"terk etme" ve "taşımaya" hareketi de "iki"li bir görünümde olup Hegel'in sisteminde *Aufhebung*⁴ adını alır.

Şimdi özetle şunu söylemiş oluyoruz ki, ikisi de aynı olan bir konum ve diğer bir konumun, aralarına fark konulması ve ayırt edilmesinin ayrılmaz birliği⁵, kendinde bir hareketi doğurur. Bu iki'nin hareketidir ve bu hareket aynı zamanda diyalektik bir hareket olup, çeşitli "iki"li konumların ortaya çıkmasına ve onların birbirleriyle "sonsuz" bir belirlenim ilişkisine girmesine neden olur. Peki ama nedir sonsuz? Ve "bir ve çok" kavramıyla ilişkisi nedir?

Sonsuz kavramına geçmeden önce burada küçük bir parantez açalım ve *iki*'nin bir ile ilişkisinden, diyalektik anlamda da momentlerin birli görünümünden ya da birliğinden söz edelim. "İki", bir konum ve bir konum olmak üzere ikili bir durum idi. Ya da diyalektik olarak konuşulduğunda, diyalektik gelişmenin herhangi bir anında momentler hep ikili olarak ve birbirlerinden ayrılmaz bir biçimde bulunuyorlardı. Şimdi bu ikili konumlar hep bir arada ve bir birlik içerisinde bulduklarından "bir"li bir görünümüleri de vardır. Ama biz onları, tam olarak bu birli görünümde kavramaya çalıştığımız anda, onların ikili konumlarına veya türeyen ikili konumlarına reflektif olarak odaklanırsak ve böylece bir'den iki'ye iki'den bir'e bir gözden kaybolma oluşur. Bu gözden kaybolma bize şunu söyler: İki aslında bir'dir ya da bir tarafından içerilmektedir ama bir'den de iki'ye bir geçiş vardır, yani bir kendinde her zaman iki'yi gösterir. Diyalektik olarak ise bu, "momentleri yutan bir birlik" ya da tez, antitez, sentez veya "üçlemeler" biçiminde Hegel'in sisteminde bir uygulama bulur.

Şimdi bu kısa açıklamamızı ileride tekrar dönmek üzere burada bırakalım ve Hegel'in sonsuzluk kavramına bakalım. Hegel'de sonsuzluk, iki ad altında geçer: Biri, sahte, asıl sonsuz adını almayı hak etmeyen yalancı sonsuzluktur. Bu ad altındaki sonsuzluk için Hegel şöyle der: "Bir şey bir diğeri olur; bu diğeri kendisi bir şeydir; dolayısıyla bir diğeri benzerdir ve böyle böyle giderek sonsuza gidilir (*ad infinitum*). Bu yanlış veya olumsuz sonsuzluktur. Yalnızca bir sonlunun olumsuzlamasıdır. Fakat

⁴ Almanca'da bu sözcüğün biri "olumsuzlama" diğeri "yukarı taşımaya" olan çift anlamı vardır. Taşıma anlamı da, bir üçüncü anlam gibi görünen, "yükseltme" anlamını zaten içerir. Ve mutlak idenin kendini açıklama sürecinde, açıklamada var olan bir karakteristiği yansıtır. Bu karakteristik, diyalektik ilerlemenin ilerleme boyunca yer alan "geçmiş" momentlerin olumsuzlanarak yukarı taşınması ile ilgilidir. Bu da şu demeye gelir: İlerlemenin olması için, "bulunan noktaya" kadarki momentlerin "bırakılması", "devri tesliminin yapılması", "kendilerinden kopuşun gerçekleşerek geride bırakılması" ya da kısaca olumsuzlanması, bununla birlikte "hiçlenmemesi", "sonraki aşamalarda da kullanılabilirliği" için "muhafaza edilmesi" ve bu anlamda "yukarı alınması" gereklidir. Bu da hem "geçmiş/geçilmiş momentlerdeki belirlenimlerin, yalnızca geçilen momentlerde korunmasıyla değil aynı zamanda "yeni" gelinen, ilerlenen noktadaki momentlerde de muhafaza edilmesiyle olur. Ayrıca çıkılan noktada önceki momentlerden türetilen "başka" belirlenim ilişkileri ortaya çıktığı için, ilerleme, en baştağının "olanaklı" belirlenimlerinin bütünüyle ve düpedüz açılması, gerçekleşmesi anlamına gelir. İşte bu durumu anlatan kavrama, Hegel *Aufhebung* der. Bu konuda Hegel'in kendi anlatımı için bkz. (Hegel 1969: 106-108; 1979a: 114-115). Son olarak şunu da söylemekte fayda vardır ki, İki'den türeyen yeni iki durumlarının "türeme serüveni", Hegelci bir *Aufhebung* diyalektiğini olanaklı kıldığı gibi, "kavranılmaz" o başlangıcın başka sınırsız uygulamalarına da hayat verebilir.

⁵ Ayrıca, her iki konum da kendinde ayrınlığı ve ayrılığı içerir.

sonlu hep olduğu için, asla yutulup kurtulamadığından yine aynen ortaya çıkar" (Hegel 1975: 137). Yani sonlu bir şeyin kendi sınırından dolayı tekrar sonlu bir şeye olumsuzlanarak gidilmesi ve benzeri şeyin gidilen noktada da başka bir şey için böyle sürekli tekrar etmesi durumu. Bu tür bir sonsuzluğun imgesini Hegel, iki ucu açık "düz bir çizgi" ile örnekler (Hegel 1969: 149). Sonsuza kadar sonlu bir şeyden tekrar sonlu bir şeye geçildiği sonsuzluk türü. Ya da bir şey ile başka bir şey gibi iki terim arasındaki sonsuz tekrarlı alternasyon durumu (Hegel 1975: 137). Böyle bir sonsuz, son ile bir karşılık içinde bulunması ve bir "iki" durumu oluşturmasına rağmen, sonsuzu içine alıp yutan ondan kurtulan bir sonsuz değildir. Hegel'in "hakiki sonsuz" dediği sonsuz ise, bu son ile sonsuz iki konumu içeren bir sonsuzun adıdır. Hakiki sonsuzda, kendisi geçilen şeye, sonsuz bir geçiş sonrasında sonlu bir dönüş olur. Bu tür bir sonsuz için sonsuzun sonundan, sonun da sonsuzluğundan söz edebiliriz. (Hegel 1969: 138-154) Hakiki sonsuz, son ve sonsuzun bir birlikteliğidir ve onun imgesine Hegel, "çember"i örnek gösterir. (Hegel 1969: 149). Hakiki sonsuza yine çember dışında örnek vermek gerekirse, "Ben", "İdea", "Nosyon", "Bir", "Tanrı" vs. (Hegel 1969:149, 159) örnekleri verilebilir.

Şimdi "son" ve "sonsuz" iki konumu içeren bir hakiki sonsuz örneği olarak "Bir"i inceleyelim. Daha önce yukarıda da söylediğimiz gibi, Bir, her şeyden önce "iki" terimlidir ve bir'den iki'ye bir geçiş vardır. Yine "iki" terimli de hep bir birlik içindedir ve dolayısıyla iki'den de bir'e bir geçiş vardır. Fakat söz konusu geçişlerin ve bu "iki"liliğin ve "bir"liğin *miktarı* ne kadardır? Veya başka bir şekilde ifade edersek Bir'in Çok ile ilişkisi nasıl bir ilişkidir?

Hegel, "Ne zaman Bir'den konuşsak, genellikle aklımıza aynı anda Çok gelir. Peki şu halde Çok nereden geliyor diye soruyoruz? Bu soru, Çok'u verili bir ilk olarak resmeder ve Bir'i bir çok arasında yalnızca bir olarak ele alan bilinç tarafından yanıtlanamaz. Fakat felsefi fikir aksine Bir'in Çok'un ön koşulunu oluşturduğunu ve Bir düşüncesinde Çok'un kendisinin açıkça içerildiğini öğretir." (Hegel 1975: 142) der. Yani Çok'taki bir'i görüp o bir'leri bütünlüğünde düşündüğümüzde bir çok'a ya da Çok'un bütünde Bir olduğu düşüncesine çıkabiliyoruz ama Bir'in Çok olduğu ya da Bir'den Çok çıktığı düşüncesine kolayca varamıyoruz. Bununla birlikte, Hegel, "Çok ve Bir'in sonuç olarak bir ve aynı" (Hegel 1975: 143) olduklarını iddia eder. Peki ama nasıl? Yani nasıl oluyor da bunlar bir ve aynı olabiliyorlar ve "bir konum" ve "bir konum" olmak üzere "iki"li bir konum işgal ederek bir "iki" oluşturuyorlar?

Önce Bir'e bakalım. Hegel'e göre Bir, "olumsuzun kendine göndermesi olarak kendinden bir varoluştur" veya "yalın varlık olarak kendine göndermedir" (Hegel 1975: 141). "Önümüzde olan" der Hegel, "yalnızca *Aufhebung*'un, kendilik-ilişkisi [gibi] yalın bir belirlenimdir." (Hegel 1969: 163) Şimdi bu ne demektir? Bu, her şeyden önce Bir'in kendini kendiyile ilişkilendiren, kendine kendinden bakan, yani her türlü durumda kendi kendisine göndermeli bir varlık olduğunu söyleyen bir ifadedir. Peki ama elinde topu topu yalnızca kendi yalınlığı olan bir varoluş nasıl oluyor da sonsuz oluyor? Şimdi bunun üzerine düşünelim. Daha önce de dediğimiz gibi, burada sözü edilen sonsuzluk Hegel'in hakiki sonsuzluk adını verdiği sonsuzluktur ve iki bileşeni vardır: Son ve sıradan anlığın kavrayışına gelen doğrusal sonsuzluk. Önce son'la ilgili bileşene

bakarsak, bunun Hegel'in oluş'un *Aufhebung*'lu bir sonraki aşaması olan Dasein'⁶ nitelediğini görürüz. Dasein kendinde olumsuzlamayı, niteliği ve realiteyi içeren somut bir "iki"li *varoluş* "birimi"dir diyebiliriz. (Hegel 1969: 109) Bir bir şey olarak Dasein'in limiti kendisi olduğundan yani kendi kendisini sınırladığından değişebilen/alterne olabilen bir "birim"dir. Dasein'in kendindeki belirlenimlerin ayrımlarının terk edilip yukarı taşınarak, yani *Aufhebung*'la yeni bir form kazandığı bu bir bir şey (Etwas) (Hegel 1969: 115), kendi sınırından ve kendinde barındırdığı olumsuzlamadan dolayı, önce kendisiyle negatif bir ilişkiye geçer, kendisini kendisi olmayan olarak konumlar ya da kendisinden bir adım ileri çıkar ve böylece bir diğeri olur ve sonra o bir diğeri de sonlu olduğu için -çünkü o da bir Dasein- (Hegel 1969: 119) aynı mantıkla bu süreç devam ederek, yukarıda sözünü ettiğimiz lineer sonsuz sayıdaki bir şey'leri oluştururlar. Bu yoğun cümleyle şunu söylemek istiyoruz: Başlangıçtaki bir bir şey, kendinde barındırdığı olumsuzlama ve sınırlılıktan dolayı, kendi kendisiyle ilişkiye geçerek, kendinden kendini çıkararak çoğalır ve Çok olur. Dolayısıyla karşımızda gene "iki"li bir durum var: Sonlu bir şey ve onun karşısındaki sonsuz, çok bir şey. Ama bu bir şey karşısındaki çok ya da çok bir şey henüz yalancı çoktur ya da lineer sonsuzluktaki çoktur ve kendinde barındırdığı o sonlu bir şeyden kurtulamamış daha doğrusu onu yutup bir ileri çıkamamıştır. Ama şu ana kadar dikkat ederseniz bir şey, "bir"liğini korurken, o birliğiyle çok olmakta ya da kelimenin tam anlamıyla "Bir Çok" olmaktadır. Yani Hem Çok hem Bir. Ne zaman ki ikilerden bir "iki" (ya da çok "iki" mi demeliydik!) olarak sonlu bir şey ve sonsuz çok bir şey ikilisi, hakiki sonsuz olur, o zaman Bir ordadır deriz.

Bu da şöyle olur: Önce bir bir şeyin, olumsuzlanarak ve bir diğeri üzerinden alterne olarak, sonsuz bir şey olduğunu, sonsuz bir şeye geçtiğini, orda gözden kaybolduğunu söylemiştik. Yani sondan, lineer sonsuza geçiş yapılmıştı. Diğer deyişle bir noktadan düz bir çizginin sonsuzluğuna geçiş yapılmıştı. Bu tam anlamıyla sonun sonsuza geçiydi. Şimdi tam tersi de mümkündür yani sonsuzdan sona geçmek. Ve sonsuzun bükülerek aynı noktaya, yani sonluya gelmesi de. Bu, sonsuz bir şey, çok bir şey ile sonlu bir şeyin birliğinden söz ettiğimiz durumdur. Buraya sonlunun olumsuzlamasının tekrar bir olumsuzlaması yapılarak gelinir ve bu noktadaki varlığın adı, kendisi-için-varlıktır. Bu genel bir addır ve böyle bir bir kendisi-için-varlığa Bir deriz.

Şimdi biraz dinlenelim ve ne dediğimizi gözden geçirelim. Bir'in bir "iki"li olduğunu söyledik her şeyden önce. Çünkü o, sonlu bir şey ile sonsuz bir şey'in birliği idi. Daha sonra Bir'in bu haliyle zaten çok olduğunu söyledik. Çünkü o hakiki bir sonsuz olarak hem sonluyu hem de sonsuzu içeriyor ve gene de sonlu sonsuz ya da sonsuz sonlu Bir olarak kalabiliyordu. Eğer düşüncenizde bu söylediklerimizi biraz kolaylaştırmak istiyorsanız, çember imgesini aklınıza getirmeniz yeterli. Çünkü Hegel, hakiki sonsuzun imgesine çemberi örnek gösteriyor. Ayrıca, "iki"den "bir"e geçişin, yani çok'un bir'liğinden bahsettik. Sonlu ve sonsuz şeylerin hakiki sonsuz birliği dedik. Ama ya "bir"den "iki"ye geçişin, yani bir'in çokluğuna ne demeli? Onun da, bir bir

⁶ İngilizce çevirilerde bu sözcük için "Determinate being", yani "belirlenimli/belirli varlık" ifadesi kullanılır ve Dasein'in (orada varlık) 'orada'lığından daha ziyade belirlenimli karakterine vurgu yapılarak çevrilir. Bu yerinde bir vurgudur çünkü Dasein'i Dasein yapan en önemli unsurlardan biri, 'oradalık'ının yanı sıra onun 'belirlenimliliği'dir.

şey'in kendisini kendisiyle negatif bir ilişkiye sokmasıyla, kendini bir diğerleştirmesiyle olduğunu yukarıda belirttik. Dolayısıyla bu bir bir şey, bir bir şey olarak kalırken çok bir şey olabiliyordu. Bir'de böyledir işte. Bir olarak kalırken aynı zamanda Çok olabiliyor. Bir'in Bir olarak kalabilmesi, Bir'i kendiliğinde düşünmemize yol açar. Bir kendiliğinde bakıldığında alterne olmayan belirlenimsiz bir şeydir. (Hegel 1969: 164) Orada artık diyalektik bitmiştir. Ama Bir'e kendiliği dışında baktığımızda aynı şeyi söyleyemeyiz. Çünkü o, Bir'in içerik kazanmış halidir ve bütün bir diyalektik gelişim orda olmuş ve halen de diyalektik hareket orda olmaktadır. Bir başka açıdan söylersek, kendiliğinde Bir, diyalektik dışılığı veya genel olarak "dışındalığı" imlerken, bu "dışındalık"ın dışında ise "olmuş" ve halen de "olmuşluğunu" sürdürmekte⁷ olan o canlı diyalektiği betimler.

Kendiliğinde Bir ya da Kendiliği dışında Bir, yine aynı şey demeye gelen ve birbiriyle aynı olan Bir veya Çok, yekpare olsun parçalı olsun bir bütündür. İşte bu bütün, Hegel'in hakikatidir ya da hakiki olan bu bütündür.

KAYNAKÇA

- BADIOU, Alain (1996) "What is love?", trans. Justin Clemens, *Umbr(a)*, Vol. 1, pp. 37-53.
- BADIOU, Alain (1999) "La scène du Deux", *De L'amour*, 177-190, Flammarion, Paris.
- BADIOU, Alain (2003) "The Scene of Two", *Lacanian Ink 21* Spring, trans. Barbara P. Fulks, pp. 42-55
- BADIOU Alain (2005a) *Felsefe İçin Manifesto*, çev. Nilgün Tütal & Hakkı Hünler, İzmir: Ara-lık Yayınları.
- BADIOU, Alain (2005b) *Being and Event*, trans. Oliver Feltham, Continuum, New York.
- BADIOU, Alain (2006) *Sonsuz Düşünce*, çev. Işık Ergüden & Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.
- DURŞUN, Yücel (2003) "Bir İçinde İkinin Hareketi: Hegel'in Diyalektiği", *Felsefelogos*, Sayı 21, ss. 153-162
- HEGEL, G.W.F. (1969) *Hegel's Science of Logic*, tr. A.V. Miller, Humanities Press: New York.
- HEGEL, G.W.F. (1975) *Hegel's Logic*, tr. William Wallace, Oxford University Press: Oxford.
- HEGEL, G.W.F. (1977) *Hegel's Phenomenology of Spirit*, tr. A.V. Miller, Oxford University Press: Oxford.
- HEGEL, G.W.F. (1979a) *Phänomenologie des Geistes*, Band 3, Werke. Redaktion Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel, Frankfurt a. M.: Suhrkamp.
- HEGEL G.W.F. (1979b) *Wissenschaft der Logik*, Band 5, Werke. Redaktion Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel, Frankfurt a. M.: Suhrkamp.

⁷ O halde tarih açısından bu "olmuşluk" ve onun hala "sürmekte oluşu" burada bize şunu söyler ki tarih, bütün fenomenleriyle birlikte bir "bitmiş"liği, "sonlanmışlığı" anlatmasına rağmen, başı ve sonu bitmiş olan bu "sonluluk" ve "sonlanmışlık", her gün "yeni"ye gebe, canlı ve ebediyen de "yeni" olanı ortaya çıkararak bir sahne perdesinin sonsuz uzunluğunu anlatır. Diğer deyişle bir hakiki sonsuzun kendinde sergilediği oyunu.